

Bartoněk, Antonín

[Krahe, Hans. Sprache und Vorzeit: europäische Vorgeschichte nad dem Zeugnis der Sprache, Quelle und Meyer]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 1957, vol. 6, iss. A5, pp. 145-146

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100663>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

tam s $h < s$). Ale výslovně to není nikde zdůrazněno. — Zkrátka: autor by býval udělal dobře, kdyby byl hned na začátku krátce vyložil své pojetí laryngál a vysvětlil platnost používaných značek.

A. Erhart

Hans Krahe, Sprache und Vorzeit. Europäische Vorgeschichte nach dem Zeugnis der Sprache, Quelle und Meyer, Heidelberg 1954, str. 180.

Hans Krahe, autor řady onomastických studií a uznávaný odborník zejména v illyrologii, napsal pro zájemce z širokých vrstev vzdělanců knihu, v níž se mu velmi dobře podařilo uvést čtířáťe-neodborníka do širší indoevropské problematiky, a zároveň ho přitom seznámit i s nejdůležitějšími výsledky své vlastní, dosti originální metody, jak zjišťovat spojitost mezi jednotlivými skupinami indoevropských jazyků.

První díl Krahovy práce (5–47) zahrnuje výklady všeobecného rázu. Čtenář tu nachází povšečné informace o základních otázkách srovnávací jazykovědy, o indoevropském prajazykovém společenství a jeho pravlasti i o jednotlivých skupinách indoevropských jazyků a o jejich vzájemném příbuzenství (kap. 1–6; str. 5–37). Z informativního rámce první části knihy se výrazněji vymyká jen 7. kapitola, věnovaná onomastice (37–47). Krahe v ní plně využívá výsledků své dosavadní práce a rozebírá velmi důkladně celou problematiku onomastického zkoumání.

Tato kapitola je už tedy jakýmsi přechodem k speciálnímu oddílu druhému (48–172) s jeho detailním rozbohem vzájemných příbuzenských vztahů mezi jednotlivými indoevropskými jazyky staré Evropy. Krahe tu vychází především ze staré evropské hydronymie. Rozebírá po stránce jazykové názvy řek (kap. 8; str. 48–63) a na základě této analýsy dochází k přesvědčení, že kdysi v dávných dobách existovala zvláštní jednotná „staroevropská“ soustava hydronymického názvosloví, která zahrnovala oblast, sahající od Skandinávie až po Sicílii a od zemí baltických až k britským ostrovům a k atlantickému pobřeží. Z účasti na této starobylé soustavě vylučuje K. úplné poloostrovy Balkánský a téměř úplné poloostrovy Pyrenejský — a také poloostrov Apenninský a dnešní jižní Francie prý nebyly původně do tohoto systému zahrnuty; jeho mateřskou oblastí bylo snad jen území, které leží severně od Čiry, probíhající v Evropě na zeměpisné šířce Alp. Tvořici tohoto „staroevropského“ vodního názvosloví byli sice podle K. Indoevropané, avšak společenství, které stálo u kolébky tohoto hydronymického systému, bylo prý proti předpokládanému společenství prajazykovému mladší a prostorově omezenější. Zahrnovalo do sebe v podstatě jen oblast germánskou, keltskou, illyrskou, venetskou, italskou a baltskou (oblast slovanská byla na něm účastna jen v nepatrné míře). Podrobněji jedná K. o těchto otázkách v 9. kapitole (63–71); seskupuje tu vyjmenované jazyky do zvláštní „staroevropské jazykové skupiny“ a uvádí na podporu svého tvrzení řadu příkladů, a to nikoli pouze jména místní.

Detailním výkladem o příbuzenských vztazích uvnitř této jazykové skupiny jsou věnovány další kapitoly (kap. 10–17; str. 71–143). Podle K. byly „staroevropské“ jazyky rozmístěny v nejstarších dobách asi takto: oblast italská, venetská a illyrská se rozkládaly na jih od oblasti germánské — přitom illyrštinu umísťuje autor nejdále na východ, do západního sousedství baltštiny, předchůdkyni italských jazyků nejdále na západ, do těsného sousedství s keltštinou, a venetštinu doprostřed mezi Italky a Illyry. Zcela právem však K. při každé příležitosti zdůrazňuje plynulost hranic mezi jednotlivými z těchto jazykových oblastí a nezřídka zároveň poukazuje i na možnost rozmanitých kmenových přesunů v onech předhistorických dobách (tak se prý na př. Keltové dostali do těsného sousedství Germánů až po odchodu Italků na jih).

Dvě další kapitoly Krahovy práce (18. a 19. kap.; str. 143–167) jednájí o evropských oblastech, v nichž nebyla domovem Krahova „staroevropská“ vodní nomenklatura; zvláště důkladně tu autor rozebírá zejména otázku egejských vlivů na jazyk starých Řeků a vyslovuje se zde s uznáním jak o některých výkladech Georgijeových, tak již i o Ventrisově rozluštění lineárního písma B. V poslední kapitole (kap. 20, str. 167–172) vypočítává pak Krahe jednotlivá stěhování, která podnikly ve starověku ze svých prehistorických sídel za Alpami kmeny „staroevropské jazykové skupiny“ ve směru na jih (v chronologickém sledu jde o Italky, Illyry, Kelty a Germány). Knihu uzavírá rozsáhlá bibliografie k jednotlivým kapitolám a index zkratek (173–180).

Krahovy zásady o prozkoumání staré evropské hydronymie jsou sice zcela nesporné, ale závěry, ke kterým autor na tomto základě dochází, jsou nepochybně dosti jednostranné. Obdobné tvoření názvů u části evropských řek nemusí vést k tomu, abychom byli na vysvětlení tohoto zjevu nuceni předpokládat nějaké umělé vykonstruované jazykové společenství. Jména řek, považovaná Krahem za „staroevropská“, mohly být prostě jen praktické, pragermánské i jiné názvy, které vznikly v té či v oné jazykové oblasti zcela samostatně;

veškeré paralely se přitom mohly zakládat na obecně indoevropských principech tvoření místních jmen. Vždyť stejný způsob tvoření nemusí ani vždy znamenat stejné stáří; po starém způsobu se mohou tvořit nová jména i v daleko pozdějších obdobích. Jednostranné jsou však Krahoovy vývody i v tom, že autor nevěnuje všem indoevropským jazykovým skupinám svou pozornost stejnou měrou, a to ani ne všem těm, jejichž sídla nebyla nikdy příliš vzdálena od středoevropského území. Z těch si K. zejména málo všímá slovanštiny, ačkoli právě tu spojuje mnoho společných rysů s jazyky germánskými, tedy s jedním z nejdůležitějších složek Krahoovy „staroevropské jazykové skupiny“. Tato nevyváženost vede pak někdy dokonce až k tak vážným nepřesnostem, jako je Krahoova formulace na str. 73n., podle níž je spojování kořenů bhū- a es- v jedno paradigma (pro verbum existentiae) typické jen pro jazyky germánské a italské.

Přes všechny tyto výhrady lze považovat Krahoovu práci za knihu velmi podnětnou. Její pozitivní přínos spočívá zejména v sebrání, zpracování a zhodnocení cenného hydronymického materiálu, a v tom je Hans Krahe odborníkem nad jiné povoláním.

Antonín Bartoněk